

ВАЗДУХОПЛОВНА ВАТРЕНА ПОДРШКА СНАГАМА КОПНЕНЕ ВОЈСКЕ У НАПАДНОЈ ОПЕРАЦИЈИ

Желько М. Маринковић, Раде В. Славковић,
Божидар М. Цмиљановић
Универзитет одбране у Београду, Војна академија

Повећање домета и разорне моћи наоружања довели су до промене начина планирања и извођења операција. У почетном периоду сукоба тежи се постизању одлучујућих ефеката дејством из ваздушног простора по непријатељу, ради стварања услова за отпочињање операција копнених снага. Како би услови који се желе постићи били у складу са уложеним напорима, уз истовремено избегавање сопствених губитака, неопходно је усклађивање активности по циљу, месту и времену између ваздухопловних снага и јединица Копнене војске.

Кључне речи: *операције, ваздухопловна ватрена подршка, извођење операција*

Увод

Промена глобалне слике света довела је до промене физиономије оружаних сукоба. Број јединица и средстава није сегмент који нужно одређује питање победника већ степен технолошког напретка, борбених капацитета и могућности да се ти капацитети примене у разним облицима сукоба у свим временским условима. Основни постулат савремене операције је достизање жељеног крајњег стања уз рационално коришћење ресурса. Непрекидно се увећава дomet, вероватноћа дејства, брзина реаговања и ефекат на циљу.

У односу на више деценијска, скоро непромењива гледишта на безбедносне ризике једног друштва и примену свеукупне војне моћи према тим ризицима, савремени изазови у последњем периоду радикално су се променили, а тиме и физиономија савременог ратовања. У савременом ратовању почетна дејства најчешће се реализују као дејства у ваздушном простору и из ваздушног простора уз максималну употребу капацитета РВ и ПВО. „Употребом ваздухопловних снага може се користити пројекција борбене моћи из ваздуха, интегришући могућности ваздухопловних снага у обликовању простора борбених дејстава по дубини, неутралисати или уништити снаге и објекти непријатеља, обезбеђујући непосредну или посредну подршку копненим снагама.”¹ Основни циљ јесте да се прецизним дејствима на почетку сукоба постигне одређени степен предности пре почетка дејства коп-

¹ Доктрина В и ПВО (Београд: Медија центар „Одбрана”, 2012), 46.

нених и других снага. Поред дејстава, циљ је и прикупљање обавештајно-извиђачких података из ваздушног простора који се користе за стварање услова у наношењу прецизних и одлучујућих удара и стварање повољних услова за брзо решење сукоба, уз минимизирање колатералне штете и потпуну заштиту свог ваздушног простора и територије, у што краћем времену и са што мање сопствених губитака.

Успех у извођењу операција у великој мери ће зависити и од оствареног степена превласти у ваздушном простору. Усавршавањем система осматрања ваздушног простора и аутоматизације обраде и преношења података повећаће се ефикасност система за противваздухопловну одбрану. Интеграцијом свих подсистема за ту намену обезбедиће се поуздано откривање, праћење и дејство по свим претњама у ваздушном простору и из ваздушног простора. Посредно ће се допринети лакшем маневру и дејству копнених снага, у оквиру операција ваздухопловне ватрене подршке.

Савремено ратовање карактерише међузависност снага КоВ и РВ и ПВО, што захтева поуздан и разрађен систем садејства и непрекидан рад на унапређењу идентификације, како би се предузимањем различитих поступака елиминисала или знатно умањила могућност настајања непредвиђених ситуација. Даљи развој ових система биће један од кључних аспеката за успех ваздухопловне подршке снагама Копнене војске у нападној операцији.

Операције ваздухопловне ватрене подршке

Ваздухопловна ватрена подршка јединица КоВ „обухвата сва дејства борбене авијације и хеликоптера ватреним, ракетним и бомбардерским наоружањем по непријатељевим снагама, средствима и објектима на копну и мору, која се врше за потребе и по плану јединица КоВ у циљу ојачавања њихове ватрене моћи и потпомагања у извршавању основних задатака.“² Операције ваздухопловне ватрене подршке „усмерене су на онеспособљавање или уништење непријатељевих Копнених снага, као и објеката и капацитета који директно или индиректно утичу на способности његових снага за извођење операција.“³ Тежиште је на дејству по најважнијим елементима оперативног распореда непријатеља, као и објектима и капацитетима који директно или индиректно утичу на његову способност. Значај ватрене подршке произилази из могућности борбене авијације и наоружаних хеликоптера који снажним ватреним ударима усаглашеним по времену и простору са снагама КоВ-а изненадно дејствују по објектима непријатеља, стварајући могућност преношења тежишта дејства по дубини његове одбране.

Ваздухопловна ватрена подршка изводи се у условима повољног односа ваздухопловних снага, у ситуацији када се јединица налази на тежишту дејства или је носилац дејства против непријатељевих ваздушних десанта. „Најчешћи објекти дејства у ваздухопловној ватреној подршци су оклопне снаге непријатеља у покрету,

² Александар Тодоровић и др., *Тактика ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране и ратне морнарице*, (Београд: ВИЗ, 1980), 30.

³ *Доктрина В и ПВО* (Београд: Медија центар „Одбрана“, 2012), 45.

ваздушни десанти, артиљеријско-ракетне јединице на положајима и у покрету, важнија командна места и осетљива места на комуникацијама, прелази преко река и слично.”⁴

Да би дејства снага РВ и ПВО у ваздухопловној ватреној подршци снага Копнене војске била ефикасна потребно је да буду задовољени следећи захтеви:

- тежиште увек треба да буде на времену и објекту дејства;
- авијацијске и хеликоптерске јединице које пружају подршку треба да буду способне за брзо преношење тежишта ваздухопловне ватрене подршке у оквиру граница тактичког радијуса ваздухоплова;
- ваздухопловна дејства треба да се изводе изненадно, краткотрајно и снажним нападима;
- посаде борбених ваздухоплова треба да буду оспособљене за брзо проналажење објекта и прецизно дејство.

Основе ваздухопловне ватрене подршке у операцијама

Ваздухопловна ватрена подршка снагама КоВ одређена је карактеристикама борбене авијације и борбених хеликоптера за извођење снажних удара усаглашених по месту, времену и простору. Тежиште је на дејству по најважнијим елементима оперативног распореда непријатеља, снагама, објектима и капацитетима који имају директан или индиректан утицај на његову способност. Подршка је функција коју извршавају снаге једне или више компоненти, асистирајући снагама друге компоненте. Командант копнене компоненте упутиће детаљне захтеве за подршку подржавајућем команданту, који ће у складу са способностима и могућностима својих јединица тежити њиховом испуњењу. Обично се користе здружене или договорене коалиционе процедуре, али ако оне нису договорене подржавајуће снаге ће користити националну - видовску тактику и процедуре. У таквој ситуацији значајну улогу имају ваздухопловни органи за садејство.

Снаге авијације намењене за реализацију задатака ваздухопловне ватрене подршке, извиђања, ваздушног транспорта, борбеног трагања и спасавања у подршци снагама КоВ су:

- БА (борбена авијација),
- ИА (извиђачка авијација),
- ТрА (транспортна авијација),
- БоХе (борбени хеликоптери),
- ТрХе (вишенаменски транспортни хеликоптери).

У зависности од позиције објекта дејства у односу на подржаване снаге Копнене војске, циља и ефеката који се желе постићи, ваздухопловна ватрена подршка може бити:

- непосредна ваздухопловна ватрена подршка и
- изолација бојишта (посредна ваздухопловна ватрена подршка).

⁴ *Правило бригада Копнене војске, привремено* (Ниш: Команда КоВ, 2014), 39.

Непосредна ваздухопловна ватрена подршка

Непосредна ваздухопловна ватрена подршка обухвата дејства ударних снага авијације (борбене авијација и борбених хеликоптера) чији се ефекти непосредно одражавају на ток и исход борбених дејстава подржаваних јединица. Подразумева директна ватрена дејства ваздухопловних снага по копненим снагама непријатеља у непосредном додиру са нашим снагама. Обезбеђује копненим снагама концентрисање ватрене моћи, уз остваривање изненађења, а изводи се тежишно по објектима који су недоступни или неосетљиви на дејство копнених снага. „Подразумева високу координацију између копнених и ваздухопловних снага, ради усмеравања ватрених удара на објекте дејства и жељени ефекат у складу са захтевом копнених снага, те избегавања дејстава по сопственим снагама. Ефикасна непосредна ваздухопловна ватрена подршка захтева одговарајуће услове: превласт у ваздушном простору, неутралисање ПВО непријатеља, обележавање објекта дејства, ефикасно командовање, оспособљеност посада и органа за садејство, као и потпуно познавање ситуације у зони операције.”⁵

„Зависно од ситуације и расположивих обавештајних података о објектима дејства постоје различити начини извођења непосредне ваздухопловне ватрене подршке:

- *по плану*: унапред су планиране ваздухопловне снаге за одређено време или период за подршку копнених снага, одређени су објекти дејства и убојна средства;
- *по позиву*: обично је резултат неочекиване, хитне потребе за ваздухопловном ватреном подршком, што захтева преусмеравање или прераспodelу ваздухоплова са других задатака.”⁶

Врста ваздухопловне ватрене подршке зависиће од удаљености објекта дејства до сопствених снага. У зони извођења операције командант копнених снага одређиваће објекте дејства, време и захтеване ефекте. Како би дејства била успешна неопходно је здружено планирање кроз постојање одређених органа за координацију. Долет, брзина, флексибилност и способност концентрације даје ваздухопловним снагама могућност за постизање изненађења, шока и једновременог дејства. Употребом ваздухопловних снага обликује се простор борбених дејства по дубини, неутралише и уништава непријатељ дејствујући по објектима и обезбеђујући непосредну подршку копненим снагама из ваздушног простора.

Објекти дејства начелно могу бити:

- оклопне јединице,
- ваздухопловни десант тактичког значаја после искрцавања,
- хеликоптерски десант у свим фазама извођења и хеликоптери у свим условима,
- важнија командна места,
- вештачки објекти и осетљива места на комуникацијама.⁷

⁵ *Доктрина В и ПВО* (Београд: Медија центар „Одбрана”, 2012), 47.

⁶ *Доктрина В и ПВО* (Београд: Медија центар „Одбрана”, 2012), 46-47.

⁷ *Тактика авијације, скрипта* (Земуник: Ваздухопловна војна академија, 1989), 104.

Изолација бојишта

Изолација бојишта је „операција ваздухопловне ватрене подршке која се изводи ватреним дејством по објектима изван домета већине система наоружања копнених снага, на тактичкој или оперативној дубини, и може имати одлучујући утицај на ток и исход операције у целини.“⁸

Изолацијом бојишта постижу се „следећи циљеви:

- оштећење или уништење комуникација на тактичкој или оперативној дубини, чиме се спречава или отежава довођење свежих снага непријатеља и снабдевање непријатељевих снага које су у непосредном (борбеном) додиру,

- дезорганизација непријатељевих копнених снага и

- уништење непријатељевих снага.“⁹

За употребу ваздухопловних снага у изолацији бојишта „неопходно је обезбедити превласт у ваздушном простору, непрекидан притисак копнених снага на непријатеља, уз извођење непосредне ваздухопловне ватрене подршке копнених снага.“¹⁰ Изолација бојишта реализује се уништавањем комуникацијских линија, залиха ратног материјала и дејством на снаге непријатеља у позадини. Циљ изолације је ометање, неутралисање или успоравање непријатеља ради дезорганизације и уништавања његових снага пре него што оне буду употребљене.

Један од циљева изолације је спречавање непријатеља да овлада новим ресурсима кроз ограничавање и контролу кретања возила и робе са циљем онемогућавања логистичке подршке. Изолација ће бити успешна уколико непријатељ има изражену потребу за снабдевањем и мањак материјалних резерви, док ће, са друге стране, имати мање успеха против снага са великим залихама и снагама за герилско ратовање које немају велике захтеве по питању логистичке подршке. На успех изолације велики утицај имају временски и географски фактори, јер неповољни временски услови утичу на способност напада тако што спречавају и ометају несметан удар по објектима дејства. Избор објеката за изолацију искључиво је у рукама команданта копнених снага који у својој одлуци треба да дефинише приоритетне објекте дејства, захтеване ефекте и време.

Операције изолације бојишта могу бити претходно планиране и непланиране.

Претходно планирање односи се на фиксне и покретне објекте дејства који су унапред познати и када је током операције доступна детаљна обавештајна информација. Претходно планирање односи се на фиксне и покретне објекте дејства чије се кретање не очекује у интервалу између планирања и извршења.

Претходно непланирани задаци обухватају извиђања под наоружањем, при чему се одређује зона а не одређени објекат. Зона може бити дефинисана квадратом или мрежом или чак објектима попут река, путева и железничких пруга. За ове задатке одређује се приоритетна листа за дејства по оним објектима који ће проузроковати највећи степен дезорганизације.

⁸ Доктрина В и ПВО (Београд: Медија центар „Одбрана“, 2012), 46.

⁹ Доктрина В и ПВО, 47.

¹⁰ Доктрина В и ПВО, 47.

Постоји неизбежна временска разлика „између дејстава за изолацију бојишта и њихових ефеката који се могу осетити на фронту. Иако се ефекти изолације бојишта не могу видети одмах, стварање критичних тачака, на пример уништавањем мостова или истурених складишта, може одлучујуће утицати на уобличавање простора борбених дејстава. Шта више, ефекти изолације бојишта могу бити кумулативни и може постојати потреба да се ова дејства изводе дужи временски период.”¹¹ Команданти јединица треба да обратe посебну пажњу да спровођењем изолације не запоставе друга дејства.

Организација и извођење ваздухопловне ватрене подршке снагама Копнене војске у нападној операцији

Нападне операције су „врста борбених операција које се изводе ради наметања воље непријатељу употребом оружане силе. Нападне операције изводе снаге Копнене војске, Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, специјалне снаге, територијалне или здружене снаге, применом различитих борбених и тактичких радњи на копну, води и у ваздушном простору, помоћу офанзивних борбених активности.”¹² Напад се припрема и изводи према додељеном задатку претпостављене команде или када командант јединице уочи погодну прилику за предузимање иницијативе, о чему треба да извести претпостављеног. Изводи се по јединственој замисли и једновременим ударима по свим елементима борбеног распореда непријатеља. При томе, комбинујући ватру са покретом, јединица која изводи напад упада у распоред непријатеља, поражава га (уништава и заробљава) и заузима критичне просторе (рејоне) и објекте. „Основни циљ нападне операције је поразити непријатеља разбијањем и уништавањем његових главних снага, средстава подршке и воље за борбом.”¹³ Нападна операција најчешће се одвија у садејству између различитих снага, што пред доносиоце одлука ставља обавезу строге координације између копнених и ваздухопловних снага, ради усмеравања ватрених удара на објекте дејства и жељени ефекат у складу са захтевом копнених снага, те избегавања дејстава по сопственим снагама.

„У току припреме нападне операције, главни циљ ваздухопловне подршке је:

- детаљним извиђањем из ваздуха открити систем одбране непријатеља, његово груписање, распоред резерви и осталих ватрених средстава,
- ефикасно заштитити сопствене снаге од извиђања и напада из ваздуха,
- ударима по комуникацијама и елементима система командовања отежати или спречити консолидацију система одбране и командовања непријатеља.”¹⁴

У току извођења операције тежиште је на непосредној заштити снага на правцу главног удара и одбијању противудара непријатеља уз интензивно извиђање. Ва-

¹¹ *Ваздухопловна доктрина Велике Британије*, (Лондон: Министарство одбране, 2009), 61.

¹² *Доктрина операција Војске Србије* (Београд: Медија центар „Одбрана”, 2012), 35.

¹³ *Правило бригаде Копнене војске, привремено* (Ниш: Команда КоВ, 2013), 75.

¹⁴ Никитовић С., *Ваздухопловство и ПВО у подршци операција КоВ*, (Београд: Стручни рад, 1980), 32.

жан сегмент подршке представља превозење ваздушних десанта, борбених група и материјално-техничких средстава, чиме се стварају услови за маневар главних снага и њихово снабдевање.

У нападној операцији снага Копнене војске снаге РВ и ПВО ангажују се у ватреној припреми напада на почетку или после првог удара, дејствујући по артиљерији на положајима, уништавајући поједине отпорне тачке и осетљива места на комуникацијама, центре телекомуникација и командна места. Успех ваздухопловне ватрене подршке зависиће од њене усклађености са ватреном припремом пешадијских, оклопних и артиљеријских јединица.

Ваздухопловна ватрена подршка коју јединице РВ и ПВО пружају снагама КоВ може бити подршка по плану и по позиву.

Ваздухопловна подршка по плану

Ваздухопловна подршка по плану представља планирана дејства при којима се јединицама унапред одређују сви елементи задатка. У овим дејствима процес организације и припреме за извршење задатка је целовит и поступан. „Авијација и борбени хеликоптери, ако подржавају напад, првенствено се ангажују за неутралисање непријатељеве артиљерије и резерви (нарочито оклопних јединица) по дубини, спречавању подилажења и противудара резерве, и дезорганизацију саобраћаја на путевима.”¹⁵ Задаци авијације предвиђени су планом летења са тачно прецизираним објектима дејства, дефинисаним циљем и начином дејства, тачно одређеним местом, временом и снагама. Подршка по плану даје најбоље резултате, јер су услови за дејство оптимални. Примењује се у извршавању задатака заштите, извиђања, посредне ватрене подршке и превозења, а ређе у случају непосредне ватрене подршке. За ова дејства могу се правовремено предузимати свестраније мере борбеног обезбеђења и садејства. Ангажовање јединица авијације у оквиру овог типа подршке треба да омогући најефикасније искоришћење маневарских особина ваздухоплова, уз максимално осматрање ваздушног простора и највећу вероватноћу правовременог проналажења објеката дејства.

Ваздухопловна подршка по позиву

Дејства по позиву „подразумевају такав начин извршавања задатка у којима јединице обавезно и унапред добију најмање два елемента одлуке: снаге и време приправности.”¹⁶ Елементи задатка се накнадно утврђују у току борбе. Реализују се позивањем јединица које се налазе у приправности на земљи. Приправност представља спремност јединица за извршење задатка са потребним временом од добијања наређења до полетања и извршења борбеног задатка. „Јединице могу бити у четири степена приправности.

- Приправност на ПСС (полетно-слетној стази),
- Приправност бр. 1,

¹⁵ *Правило бригаде Копнене војске, привремено* (Ниш: Команда КоВ, 2013), 105.

¹⁶ *Тактика авијације, скрипта* (Земуник: Ваздухопловна војна академија, 1989), 106.

- Приправност бр. 2 и
- Приправност бр. 3.¹⁷

Приправност на ПСС примењује се у ситуацијама када су јединице примиле задатак, извршиле све неопходне припреме и налазе се у хеликоптерима и авионима на ПСС. Ваздухоплови су потпуно припремљени, а механичари се налазе у њиховој близини. Време до почетка полетања је најкраће могуће и установљено је само временом покретања ваздухоплова.

Приправност 1 разликује се од приправности на ПСС једино по томе што се авиони уместо на ПСС налазе у разним врстама склоништа или растресито на откритим платформама.

Приправност 2 је стање у којем су јединице примиле припремно наређење и упознале се са својом улогом и предстојећим ангажовањем. Пилоти су прегледали ваздухоплове, а средства за командовање су спремна за рад. Време од сигнала за полетање до почетка полетања условљено је трајањем уласка посада у ваздухоплове и њиховим покретањем.

Приправност 3 је стање у којем је људство спремно за пријем задатка, ваздухоплови су припремљени за лет и размештени у заклоне, а посаде и ваздухопловно-технички састав налазе се на редовном занимању или одмору у рејону размештаја који одреди командант ескадриле.

При постављању задатка тежишно се одређује посада, тежишни објекат и циљ дејства. Како би подршка по позиву била успешна неопходна је висока обученост јединица за дејства, стално праћење и добро познавање ситуације у зони операције, као и добро познавање непријатељеве ПВО. Посаде ваздухоплова морају бити непрекидно информисане о ситуацији на бојишту и спремне на прилагођавање у случају промена добијеног задатка.

„Јединице авијације борбена дејства могу извршавати на више начина, које заједнички означавамо начинима борбених дејстава у које убрајамо:

- дејства у малим групама,
- сасређена дејства,
- ешелонирана дејства,
- слободан лов.¹⁸

Дејства у малим групама од 2 до 8 авиона најчешће се изводе и примењују, јер се на тај начин лакше постиже изненађење и прикривени лет коришћењем рељефа и метео услова, нарочито при нападу на покретне циљеве ради задржавања покрета или одржања активности и достигнутих ефеката у ранијим дејствима.

Сасређена дејства изводи више група по једном објекту једновремено или у кратким интервалима. Карактеришу их велика концентрација ватре у кратком интервалу, а примењују се на великим и важним објектима када је за кратко време неопходно остварити велики ефекат.

Ешелонирана дејства обухватају дејство једне или више група узастопно по истом објекту дејства у одређеним временским размацима.

Слободан лов реализују парови или мале групе по објектима који сами пронађу и одаберу циљ, а примењује се у ситуацији када се не располаже тачним подацима о објектима дејства.

¹⁷ *Тактика авијације, скрипта*, 146.

¹⁸ *Тактика авијације, скрипта*, 108.

Садејство

Садејство представља „усклађивање дејстава снага видова, родова, јединица, средстава или елемената борбеног (оперативног) распореда по циљу, месту, времену и начину дејства, ради извршења заједничког задатка.”¹⁹ Њиме се усклађују активности различитих елемената у операцији по циљу, месту, времену и снагама. Организацију садејства регулише претпостављена команда на основу плана и одлуке команданта.

У току припреме и извођења операција на командном месту Копнене војске налазе се ваздухопловни официри за везу из Команде РВ и ПВО ради ефикасног садејства између компоненте РВ и ПВО и копнене компоненте. Они предлажу командантима копнених снага употребу снага РВ и ПВО у подршци копнених снага и пружају помоћ у интеграцији и координацији операција РВ и ПВО са операцијама копнених снага.

„Непосредном разменом официра за садејство између компоненти обезбеђује се управљање информацијама у зони операције, постизања максималног јединства, ефикасна координација дејстава уз истовремено умањење међусобног ометања током операција.”²⁰ У зависности од значаја, врсте задатка и величине ангажованих снага садејство може бити: стратегијско, оперативно и тактичко. Садејство између авијације и јединица КоВ-а обухвата скуп мера авијације за подршку и јединице коју подржава ради успешне реализације задатака и реализације постављеног циља. Садејство практично представља функцију командовања, јер се разрађује на основу донете одлуке команданта и одлука потчињених јединица.

За командовање у ваздухопловној операцији подршке формирају се следећи органи:

- ваздухопловни официр за везу и
- ваздухопловни официр за навођење.

Ваздухопловни официр за везу (ВОВ) јесте орган за садејство команде КоВ и РВ и ПВО, и поставља се при команди јединице Копнене војске и обавља следеће задатке:

- информисе команданта јединице у коју је распоређен о ваздухопловној подршци,
- предлаже употребу авијације,
- позива групе за дејство,
- учествује у организацији садејства,
- усмерава рад ваздухопловног официра за навођење.

Ваздухопловни официр за навођење (ВОН) ваздухопловни је орган за извршно командовање и садејство који се, по потреби, распоређује у тактичке јединице КоВ, са задатком да јединицама авијације омогући брзо проналажење и ефикасно погађање објеката дејства и спречи дејство сопствене авијације по јединици коју подржава.

¹⁹ Појмовник функционалних доктрина и доктрина видова Војске Србије (Београд: Медија центар „Одбрана”, 2012), 48.

²⁰ Доктрина В и ПВО (Београд: Медија центар „Одбрана”, 2012), 82.

„Организација садејства се реализује кроз следеће фазе:

- доношење одлука команданта јединице коју авијација подржава и дефинисање задатака авијацији и сопственим јединицама,
- подношење предлога ваздухопловних органа садејства (ВОВ и ВОН) за употребу авијације и предлога садејствујућих јединица,
- планирање садејства и рад штабова видова на усаглашавању свих планова садејства,
- увежбавање садејства по картама, по могућности и на земљишту,
- утврђивање техника садејства у зонама дејства садејствујућих јединица (одређивање знакова распознавања, сигнала садејства, начин показивања и навођења, обележавања предњег краја, међусобно информисање и извештавање и друге мере и сигнали),
- увежбавање и организација рада на командним местима и
- праћење тока дејства и допунско усклађивање садејства.”²¹

Остварење садејства између јединица авијације и јединица КоВ, које оне подржавају, представља непосредно извршење заједничких тактичких задатака садејствујућих јединица према плану садејства и инструкцијама за садејство, којима се тачно прецизира усклађивање дејстава по простору, времену, објектима, начинима дејства и начинима напада.²² Успешно садејство зависиће од познавања задатака команданта јединице за чије потребе авијација врши дејство, сигурне и непрекидне везе између јединица, правовременог обавештавања о новонасталим ситуацијама у зони операције и сталне обуке за реализацију садејства.

Садејство се најдетаљније организује на тежишту извођења операција, између снага и јединица које делују са фронта и дубине оперативног борбеног распореда непријатеља и авијације која их подржава како би се постигли јединствени циљеви операције. Уколико садејство није добро организовано може доћи до дејства авијације по сопственим снагама, али и до дејства ПВО по авијацији. Како до таквих ситуација не би долазило предузимају се и спроводе техничке и тактичке мере садејства ради усклађивања, безбедности и ефикасног здруженог дејства.

„Мере и поступци у остварењу садејства између авијације и јединица КоВ обухватају:

- обавештавање јединица КоВ о ситуацији у ваздуху, а јединица авијације о ситуацији на земљи,
- примопредају података о ситуацији у ВаП у реалном времену,
- мере обезбеђења јединица КоВ у ватреној подршци,
- мере обезбеђења сопствене авијације при извршавању задатака у ваздухопловној подршци,
- мере обезбеђења при превозењу јединица, материјала и рањеника ваздухопловима,
- организацију везе и садејства.”²³

²¹ Александар Тодоровић и др., *Тактика ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране и ратне морнарице* (Београд: ВИЗ, 1980), 229.

²² Александар Тодоровић и др., *Тактика ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране и ратне морнарице*, (Београд: ВИЗ, 1980), 231.

²³ Александар Тодоровић и др., *Тактика ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране и ратне морнарице*, 232.

Обавештавање јединица КоВ о ситуацији у ваздушном простору и јединица авијације о ситуацији на земљи врши се преко службе ваздушног осматрања и јављања (ВОЈ) радио и радио-релејним везама.

Како би садејство било што *сигурније и безбедније* предузимају се одређене мере на обезбеђењу јединица КоВ-а у ваздухопловној ватреној подршци и „обухватају:

- одређивање зоне сигурности,
- обавештавање авиона или група у ваздуху о положају сопствених снага и обе-
лежаване предњег краја,
- показивање објекта авијацији,
- забрану дејства сопственој авијацији,
- навођење авиона или група на објекте напада са земље или из ваздуха.²⁴

Зона сигурности обухвата појас испред линије борбеног додира наших снага и снага непријатеља и обухвата дубину од 1 до 2 км и одређен је линијом сигурности. У овој зони је, у начелу, забрањено дејство по непријатељу, али се дејства могу изводити изузетно и уз обавезно навођење авиона на непријатељеве објекте, а посаде отварају ватру тек пошто сигурно препознају објекте.

Обавештавање сопствених снага авијације о „положају снага Копнене војске на земљи реализује ваздухопловни официр за везу у позиву авијације за дејство, а детаљније ваздухопловни официр за навођење када авиони стигну у близину рејона дејства.²⁵ Обележавање предњег краја врши се када наша авијација делује по објектима непријатеља удаљеним од линије борбеног додира до 5 километара. Обележавање врше делови КоВ-а који се налазе на правцу налета, обележавањем формацијским средствима. Дању се обавља димним кутијама, сигналним платнима, ракетама разних боја, димом запаљених ватри, а ноћу батеријским лампама, ватрама, слепим фењери-ма итд. Захтев за обележавање упућује ваздухопловни официр за навођење преко команданата јединица. Уколико из било којих разлога ваздухопловни официр за навођење не може успешно да наводи авијацију, а посаде нису у могућности да саме уоче објекте дејства, показују им их пешадија, артиљерија, тенкови и минобацачи. Пешадија показује објекте дејства гађањем из митраљеза светлећим зрима, а артиљерија, тенкови и минобацачи употребом димних мина. У савременим условима извођења борбених дејстава обележавање се врши и дефинисањем GPS координата објекта дејства.

Забрана за дејство сопственој авијацији спроводи се преко ваздухопловног официра за навођење радио-везом или на основу договорених сигнала у ситуацији када је очигледно да ће авијација испољити дејство по сопственим снагама. Навођење сопствених авиона најчешће се спроводи у непосредној ваздухопловној подршци уз помоћ јединица ваздушног осматрања и јављања и упутства ваздухопловних официра за везу и навођење.

Како би се спречила могућност дејства јединица ПВО по сопственој авијацији одређују се коридори и забрањене зоне лета, врши најава летова и идентификација авиона у ваздушном простору.

²⁴ Александар Тодоровић и др., *Тактика ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране и ратне морнарице*, 233.

²⁵ Александар Тодоровић и др., *Тактика ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране и ратне морнарице*, 234.

Мере обезбеђења при превозењу јединица КоВ, рањеника, наоружања, убојних средстава, војне опреме, хране и др. захтева предузимање мера на припреми људства, маскирању, увежбавању у брзом утовару и истовару и обезбеђењу места за слетање.

Организација везе и садејства има за циљ скраћивање времена од добијања до извршења задатка. Захтев за дејство авијације упућује се преко ваздухопловних органа за садејство линијом командовања до Оперативног центра РВ и ПВО, а од њега јединици авијације која се ангажује. Приликом позивања авијације за дејство треба имати на уму временске норме за дејство – од доношења одлуке до извршења удара.

Поред оствареног садејства велики утицај на успех у реализацији ваздухопловне ватрене подршке представља анализа непријатељевих слабости и, у складу с њом, избор објеката за дејство који ће омогућити употребу снага на најефикаснији начин.

Објекти дејства

Објекат дејства је „ентитет или објекат на који се може извршити дејство. Може бити област, инсталација, јединица, опрема, способност, функција, појединац, група, систем или начин понашања, погодан за излагање дејству, којим би се помогла командантова идеја – замисао или достизање циља у одређеној операцији. Значај објекта дејства произилази из процене његовог односа према циљу операције.“²⁶

Идентификацијом кључних објеката дејства, затим проценом остварења жељених ефеката на објекте дејстава који су повезани са кључним, могуће је знатно усмерити и скратити ток извођења операције властитих снага. Њиховим правилним избором обезбеђује се директан утицај на центар гравитације²⁷ непријатеља, његово уништење или неутралисање, а самим тим и достизање крајњег жељеног стања властитих снага.

Објекти дејства се дефинишу на свим нивоима командовања и могу се поделити на стратегијске, оперативне и тактичке. Ова подела захтева да целокупна операција буде повезана од најнижег до највишег нивоа командовања кроз узрочно-последични ланац, почев од визије команданта до достизања крајњег жељеног стања. „Постоје четири категорије карактеристика које дефинишу објекте дејства: физичке, карактеристике повезане са окружењем, функционалне и когнитивне.“²⁸

Физичке карактеристике представљају обележја која се могу регистровати чулима и најчешће обухватају локацију, позицију, облик, величину и површину, структуру, степен утврђености итд.

Карактеристике повезане са окружењем „описују међусобни утицај објекта дејства и његове околине. У ову групу карактеристика спадају атмосферски услови, карактеристике терена, степен откривености, маскирања и противмера, физичке везе и зависне везе.“²⁹

²⁶ Упутство за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије, (Београд: ГШВС, 2013), 100.

²⁷ Центар гравитације – елемент моделовања употребе снага у операцијама који означава оне карактеристике, способности или изворе моћи из којих потиче слобода деловања, физичка снага или воља оружаних снага за борбом.

Доктрина операција Војске Србије, (Београд: Медија центар „Одбрана“, 2012), 87.

²⁸ Небојша Свјетлица, *Избор објеката дејства у операцијама ваздухопловне ватрене подршке* (Београд: завршни рад, 2015), 22.

²⁹ Небојша Свјетлица, *Избор објеката дејства у операцијама ваздухопловне ватрене подршке*, 22.

Функционалне карактеристике описују функцију коју објекат има у оквиру распореда непријатеља – како и на који начин делује и колики значај има за непријатеља.

Когнитивне карактеристике описују како објекат дејства размишља, на који начин и колико информација обрађује, како се понаша и шта га мотивише (уколико се ради о особи или групи).

Процес избора објеката дејства је у директној вези са планирањем операције и спроводи се кроз: одлучивање, откривање објеката дејства, дејства и процену ефеката дејства.³⁰

Одлучивање се реализује у фази планирања операције и почиње на крају фазе оријентације кроз смернице које даје командант за одређивање објекта дејства и ефеката које треба постићи. У складу са смерницама штаб формира тим који одређује објекте дејства за сваку фазу операције на основу које настаје листа објеката дејства са прецизно дефинисаним приоритетима. Тим за избор објеката дејства састоји се, начелно, од: специјалиста из Одељења за оперативне послове (руководилац тима), специјалиста из Одељења за обавештајно-извиђачке послове, официра специјалиста из састава команде, официра за везу из других компоненти, представника из тимова за избор објекта дејства из потчињених, претпотчињених и поддржаваних јединица.

Откривање објеката дејства реализују сви који су укључени у извођење операције у току припреме и самог извођења операције ради уочавања нових објеката ради њиховог уништења и неутралисања. Највећи утицај на избор објекта дејства имају обавештајни органи у јединицама Копнене војске који врше процену откривања и процену вероватноће уништења објеката дејства, уважавајући одредбе међународног хуманитарног права. По откривању објеката дејства израђује се листа која садржи основне податке о самом објекту, ефектима дејства који се желе постићи и податке о јединицама које су одговорне за уништење и процену дејства.

Процена ефеката на објекту дејства спроводи се непрекидно током операције, са циљем да се уочи потреба за понављањем дејства, прекидом или увођењем промене начина дејства.

„У ватреној подршци основни објекти дејства авијације су:

- средства за подршку,
- средства непријатељеве ПВО,
- оклопне јединице,
- ваздушни десанти по искрцавању,
- важнија командна и радарска места,
- објекти железничког, путног и речног саобраћаја и
- ватрени положаји ракетних јединица З-З и др.”³¹

Од правилног избора објекта зависи успех ватрене подршке јединицама КоВ, а самим тим и реализација планиране операције.

³⁰ Упутство за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије, (Београд: ГШВС, 2013) 101.

³¹ Александар Тодоровић и др., *Тактика ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране и ратне морнарице*, (Београд: ВИЗ, 1980), 78.

Закључак

Нападна операција Копнене војске представља основни начин за остварење победе над непријатељем и достизање циља рата. Интервидовског је карактера и њен успех у великој мери зависи од усклађености снага КоВ и РВ и ПВО. Ангажовање снага за ваздухопловну подршку знатно поспешује реализацију нападне операције снага КоВ, било кроз изолацију бојишта или кроз непосредну ваздухопловну ватрену подршку. Ваздухопловна ватрена подршка, као један од елемената садејства, изводи се ради уништавања, неутралисања или задржавања непријатеља. Како би ефекти дејства били оптимални, неопходно је да планирање и командовање буду реални уз објективну процену дејства ефеката које авијација треба да оствари. Процена сопствених снага, снага непријатеља и реално сагледавање ситуације представља императив за све команданте јединица ради доношења правовремене и адекватне одлуке. Кроз изолацију бојишта иде се на уништење линија комуникације непријатеља, уништавање залиха ратног материјала и дејства на јединице у његовој позадини. Изолацијом бојишта омогућава се маневар и убрзава темпо напада и достизање циља нападне операције. Кључ успеха у операцији представља и избор адекватних објеката дејства у непосредној ватреној подршци.

Даља еволуција употребе РВ и ПВО прилагођаваће се све бржим променама употребе војне моћи у новим околностима и са новим оперативним захтевима. Имајући у виду да је све више присутна чињеница да се операције одвијају на бојишту које нема јасно дефинисану дубину и ширину, при чему је све израженија не линеарност, као и асиметрија између сукобљених снага, успех у наредним операцијама снага КоВ зависиће од степена искоришћења ваздухопловне моћи. Постојећи модели употребе РВ и ПВО све више ће се прилагођавати концепту планирања у односу на ефекте који се желе постићи. Данашњи и будући услови захтевају прецизно дејство по објектима на копну и води са што веће даљине, изван зоне дејства ПВО непријатеља, а да се при томе достигне жељени ефекат у што мањем броју напада.

То захтева да командант снага КоВ и командант јединице која је носилац ваздухопловне ватрене подршке добро познају потребе и могућности обе компоненте уз организацију садејства на свим нивоима командовања. Командант снага КоВ треба да дефинише прецизне и тачне задатке авијацији и сопственим снагама ради усклађивања дејства по простору, времену, објектима и начинима дејства. Успех у операцији зависиће од правовремене израде планова и инструкција за садејство, од одржавања непрекидне и сигурне везе и узајамног обавештавања о новонасталој ситуацији на земљи и у ваздушном простору. Без обзира на карактеристике и снаге јединица авијације, уколико се пред њих поставе реални и правовремени циљеви, уз објективну процену стања на бојишту, резултати ће бити значајни.

Литература

- [1] Air Force Doctrine Document 1. London: Secretary of the air force, 2003.
- [2] Air Force Doctrine Document 2. London: Secretary of the air force, 2007.
- [3] *Бој на копну (студија)*. Београд: ЦВВШ КОВ ЈНА, 1985.
- [4] *Ваздухопловна доктрина Велике Британије*. Лондон: Министарство одбране, 2009.

- [5] *Доктрина Војске Србије*. Београд: Медија центар „Одбрана”, 2010.
- [6] *Доктрина Копнене војске*. Београд: Медија центар „Одбрана”, 2012.
- [7] *Доктрина операција Војске Србије*. Београд: Медија центар „Одбрана”, 2012.
- [8] *Искусства и поуке из употребе и дејства ратних ваздухопловстава и против-ваздушне одбране у локалним ратовима*. Београд: ВИЗ, 1981.
- [9] Јелић, Миле, Александар Бјелић, Никола Гузина. „Избор објекта дејства у операцијама здружених снага”. *Нови гласник*, број 1-4/2011: 39-58.
- [10] Крејаковић, Д. *Ваздухопловна подршка борбених хеликоптера у нападној операцији бригаде КОВ*. Београд: Стручни рад.
- [11] Никитовић, С. „Ваздухопловство и ПВО у подршци операција КоВ”. Стручни рад, Београд, 2009.
- [12] *Привремено упутство за садејство РВ и ПВО са КОВ и РМ и ТО*. Београд: ГШ ЈНА, 1976.
- [13] *Појмовник функционалних доктрина и доктрина видова Војске Србије*. Београд: Медија центар „Одбрана”, 2012.
- [14] Тодоровић, Александар, Мухамед Церић, Томислав Бофлек. *Тактика ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране и ратне морнарице*. Београд: ВИЗ, 1980.
- [15] *Тактика авијације, скрипта*. Земуник: Ваздухопловна војна академија, 1989.
- [16] Софранић, Слободан. *Оператика јединица противваздухопловне одбране*. Београд: Војска, 1980.
- [17] Стојановић, Слободан. *Садејство*. Београд: ЦВШ ЈНА, 1980.
- [18] *Упутство за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије*. Београд: ГШВС, 2013.